

Hvede og Havre samt Byg, Rug, Boghvede og Kartofler. For Vinavlen, der er saa vigtig i de omgivende Dale, er Morvan's Bjærgklima for koldt. Kvægavlen har alle Dage været et Hovederhverv, og stadig er Oksen det vigtigste Husdyr; den anvendes ikke alene til Mælkedyr, men ogsaa til Trækbrug. Den oprindelige Morvan-Race var temmelig lille og rødfarvet, men er nu næsten allevegne erstattet af den større og graahvide Nivernais-Race. Ogsaa den oprindelige Hesterace var lille og mere uanselig end Lavlandsracerne. Faareavlen er uden Betydning, hvorimod Svineavlen i nyere Tid har taget et stort Opsving. Fjerkræavlen spiller ingen Rolle, og Forf. er tilbøjelig til at opfatte dette Forhold som en Reminiscens fra de ikke saa fjærne Tider, da de talrige Ulve umuliggjorde Fjerkræhold i større Stil. Nu er Ulven dog omtrent forsvunden, og dette gælder samtidig Vildsvinet og Kronhjorten, der endnu for et Aarhundrede siden var hyppige i Morvan's Skove.

Morvan er et udpræget Landbrugsdistrikt med fremherskende Landsbybebyggelse. Industrien er ubetydelig. I Henseende til Ejendomsfordelingen har Landskabet gennemgaaet den samme Udvikling som de fleste Egne af Frankrig fra Storgrundbesiddelse til stærk Udstykning i Smaaejendomme. Udstykningen har dog naaet en forskellig Grad, og i sine Egne af Morvan er forholdsvis store Ejendomme fremherskende.

Forf. giver endnu en indgaaende Skildring af ældre og nyere Boligtyper i Morvan, af Landsbyformer, af Befolkningens Fordeling m. m. Saavel disse som Bogens andre Kapitler er forsynet med talrige oplysende Kort, Skemaer og Kurver. Desuden er Bogen illustreret med 40 Fototypier samt nogle faa Tegninger.

»Le Morvan« er en interessant og værdig fransk Repræsentant for den moderne Landskabsskildring, der samler alle geografiske, etnografiske og historiske Detailler, der angaar en Egn, og vurderer deres indbyrdes Vekselvirkning og Betydning for Menneskelivets Udformning i selve den paagældende Egn. »Géographie humaine« kalder Forf. denne Art Videnskab, Antropogeografi er den hos os kendte Benævnelse.

H. P. Steensby.

Otto Nordenskjöld: On the Geology and physical Geography of East-Greenland. 1907. Medd. om Grønland, 28, 1909 (151—284, 5 Tvl. og 1 Kort).

De Undersøgelser, der ligger til Grund for denne Afhandling, er foretagne paa Carlsbergfondets Ekspedition under Ledelse af Amdrup i 1900; men der gives tillige en Oversigt over, hvad der vides fra tidligere Ekspeditioner, og ud fra det hele foreliggende Materiale gives der en sammenhængende og meget interessant Skildring af de geologiske og fysisk-geografiske Forhold i den Del af Øst-Grønland, der omgiver de store Fjorde Scoresby Sund, Kong Oscars og Kejser Franz Josephs Fjord.

Angaaende Fordelingen af de geologiske Formationer maa henvises til det med Afhandlingen følgende Kort; foruden Grundfjeldet findes først en Række Sedimenter fra Silur, Devon og Trias, der i Almindelighed udmærker sig ved deres fremtrædende røde Farver og ved at indeholde meget faa Forsteneringer, og dernæst Allejringer fra Ræt-Lias og Tertiærtiden, der oftest er forsteningsrige og ikke rødfarvede. Desudes findes der to Sæt Eruptivbjærgarter, dels mere forskelligartede, sandsynligvis fra den palæozoiske Tid, og dels den tertiære Basalt, der indtager et meget stort Omraade.

Terrænformerne af de forskellige Formationer beskrives meget indgaaende og oplyses yderligere ved talrige Fotografier. Af Yderlandet udmærker Grundfjeldet paa Liverpool Kysten sig ved overordentlig kuperet Terræn med særdeles spidse og stejle, om end ikke meget høje Bjærg; Basaltterrænet er mere plateauagtigt, om end med en Del pyramideformede Toppe, hvoraf dog ingen rager op over den almindelige Højde; Sedimentbjærgenes Terrænforhold er meget forskelligartede paa Grund af den store Afveksling i Bjærgartsbeskaffenheden, og der findes alle mulige Overgange fra stærkt kuperede til fuldstændig flade Former. Endelig udmærker de løse Jordlag og Kvartærtidens Aflejringer sig ved deres overordentlig jævne Overflade. Det høje Inderland, umiddelbart op til Indlandsisen, og sandsynligvis ogsaa under denne, udgør et nogenlunde jævnt Plateauland, gennemskaaet af dybe og brede Dale.

De forskellige Indvirkninger, som Isen har udøvet paa Landoverfladen, beskrives udførligt, navnlig maa her fremhæves de karakteristiske »Cirkusdale«, som fremtræder meget smukt i Ba-

saltomraaderne. Efter den Grad, i hvilken Erosionen har paavirket Terrænet i Østgrønland, kan man i Almindelighed adskille tre Hovedtyper: ¹⁾ det før omtalte Indlandplateau, der ikke har været Genstand for nogen særlig stærk Erosion, ²⁾ den alpine Region udenfor foregaaende, hvor Is- og Vanderosion udhuler dybe Dale, adskilte ved skarpe Kamme og Toppe, og ³⁾ Kystlandet, hvor Nedbrydningen har virket saa længe, at alle større Ujævnheder er fjærnede, saa at man faar et mere bølgeformet Landskab med afrundede Forhøjninger.

Et karakteristisk Fænomen, som optræder almindelig her som i andre Polarlande, er den lodrette regelmæssige Stribning, som Bjærgskraaningerne ofte er i Besiddelse af, og som skyldes »Solifluktion« d. v. s. Nedglidning af løse, stærkt vandmættede Jordmasser paa et Underlag af frosen Jordbund.

Tavlerne, hvoraf nogle er farvelagte, giver meget maleriske Billeder af de forskellige Land-skabsformer.

O. B. Bøggild.

Gust. Braun: Über die Morphologie von Bornholm. XI. Jahrsber. d. Geogr. Gesellschaft zu Greifswald 1908/09. Greifswald 1909 (163—200, 5 Tvl. og 1 Kort).

Afhandlingen giver en almindelig geologisk-geografisk Oversigt over Bornholm; i Indledningen bemærker Forfatteren, at Hensigten er at oprulle Problemer og skabe Arbejdshypoteser og derved frembringe et Grundlag for videre Undersøgelser; selve Afhandlingen synes dog næppe at være af saa stor Betydning, idet den egentlig ikke bringer noget væsentligt nyt, selv om den vel nok kan være af nogen Interesse ved den særegne Maade, paa hvilken de forskellige Fænomener er sammenstillede og behandlede.

I første Afsnit, Øens Struktur, gives en kort Oversigt over Øens Udviklingshistorie i de forskellige geologiske Perioder og dens deraf følgende Sammensætning. Derefter følger et Afsnit om Ni-

veauforandringerne, hvor Forfatteren kommer til det Resultat, at Øen først, i den saakaldte Ishavstid, laa omtrent 15 m. lavere end nu, dernæst blev den, i Fastlandstiden, hævet op over Havet til en Højde, som efter en Undersøgelse af Lodskuddene paa Havbunden sættes til 30 m., og tilsidst, i Stenalderens Tid, igen hævet indtil henved 3 m. over det nuværende Niveau. Hertil maa bemærkes, at Adskillelsen mellem Stranddannelser, der hører til Ishavstiden, og dem, der hører til Stenalderhavet, kun støtter sig til det Fænomen, at de sidste er langt bedre bevarede end de første, men ikke til noget som helst Fund af Fossiler, og at det hele, som Følge heraf kun kan betragtes som en ganske løs Teori og endnu mere haaabløst er det at forsøge at sætte en Grænse for Landets Hævning i Fastlandstiden.

Det tredje Afsnit handler om Øens Overfladeformer, og her skelnes mellem »Alltland« og »Küstenebene«, af hvilke den sidste har faaet sin Overflade udjævnet ved Havbedækning, mens det første ogsaa gennemgaaende er ret fladt, hvad der her skyldes Isens Virksomhed. Der er som Følge heraf kun meget ringe Forskel mellem de to Dele, og selve denne Inddeling synes ogsaa at være ret unaturlig, tilmed da Grænsen mellem »Alltland« og »Küstenebene« sættes ved 20 m's Kurven, mens i det foregaaende Afsnit den øverste marine Grænse bestemtes til 15 m. Som særlig karakteristisk for Kystsletten anføres, at Aerne her har skaaret sig særlig dybt ned og falder meget stærkt, hvilke Fænomener, som det synes paa en ret tvungen Maade, sættes i Forbindelse med Øens Niveauforandringer.

I det fjerde Afsnit, der handler om Kysterne, gør Forf. opmærksom paa det Forhold, at den sydlige og vestlige Side af Øen gennemgaaende er forsynede med stejle Klinter, mens Nordsiden og Østsiden som Regel er ganske lave og flade. Der er vel ogsaa gjort Forsøg paa at udfinde de mulige Grunde til dette Forhold, uden at disse dog kan siges at være særlig overbevisende.

Afhandlingen er forsynet med en Del ret godt udførte Illustrationer.

O. B. Bøggild.